

Kırsal Yerleşimlere Uygun Sıvı ve Katı Atık Yönetim Stratejileri Üzerine Görüşler

M. Necdet ALPASLAN¹, Deniz DÖLGEN² ve Adnan AKYARLI³

¹Dokuz Eylül Üniversitesi, Çevre Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇEVMER), 35160 Buca / İzmir, necdet.alpaslan@deu.edu.tr

²Dokuz Eylül Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Çevre Mühendisliği Bölümü, 35160 Buca / İzmir

³Öztüre Holding, Şehit Nevres Bulvarı, Kızılay İşhanı Alsancak İzmir

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre ülkemiz nüfusunun %65' lik bölümü şehirlerde, kalan 35' lik kısmı ise kırsal kesimde (kasaba, köy, mezra vb.) yaşamaktadır. Kırsal alandaki tüm yerleşim birimlerinin içme suyu, kanalizasyon vb. alt yapı hizmetleri Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM) tarafından yürütülmektedir. Kırsal kesimdeki yerleşim birimlerinin seyrek ve dağınık dokuda olması, hizmet alanının genişlemesinden dolayı maliyet etkin çözümlere ulaşılmasını engellemekte ve yeni yatırımlar için kaynak imkanını sınırlamaktadır. Yapılan alt yapı tesisleri ise tamamlandıktan sonra işletilmek üzere yeterli teknik vasfa sahip olmayan köy birlikleri veya köy muhtarlığına teslim edilmektedir. Bunun sonucunda oluşan verimsiz işletme nedeniyle tesislerden istenilen fayda sağlanamamaktadır. Öte yandan, kıyı bölgelerimize yakın ve turistik özelliğe sahip çok sayıda yerleşim "kırsal alan" tanımlaması içerisine girebilmektedir. Nüfusun zamana bağlı olarak büyük değişimler gösterdiği bu çeşit yerleşimlerde, teknik ve ekonomik yönlerden uygun yöntemlerle atıkların toplanması ve bertarafı ayrı bir önem arz etmektedir. Bu nedenlerle özellikle belediye teşkilatı olmayan köy ve daha küçük yerleşimler için seyrek, dağınık ve plansız yerleşim özelliğini, nüfusun (dolayısıyla atık miktarı ve kompozisyonunun) mevsimselliğini göz önüne alan özel atık yönetim politikalarının oluşturulmasına ihtiyaç görülmektedir.

Ülkemizde bugüne değin kırsal kesimde yaşayan nüfusun (toplam 34.552 köy) yaklaşık %14' üne (2.540 köy) fosseptikli olarak kanalizasyon hizmeti götürülebilmiştir. Ayrıca, son yıllarda KHGM bazı köylere mekanik bileşeni fazla olan atıksu arıtma tesisleri yapmış, daha sonra gerek bu tesislerin verimsizliğini görerek, gerekse yapılan eleştirileri göz önüne alarak politikasını değiştirmiş ve bitki lagünü tarzında basit arıtmalara yönelmeye başlamıştır. Bu durum Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) kent ve kırsal yerleşimler için hazırlanmış olduğu araştırma raporunda da yer almıştır. Belirtilen eksiklikler ve ihtiyaçlar doğrultusunda, sunulan çalışma kapsamında nüfus yoğunluğunun düşük, yerleşimlerin seyrek ve dağınık olduğu bölgeler, başka bir ifadeyle kırsal yerleşimler için, uygun atık yönetim stratejileri incelenmiş, ülkemiz özelinde karşılaşılan sorunlar ele alınarak bunların çözümüne yönelik görüş ve yöntemler irdelenmiştir. Nüfus değişiminin zamana bağlı olarak büyük değişimler gösterdiği turistik yerleşimler yine kırsal yerleşim olarak nitelendirilmiş ve atık yö-

netimi bakımından mevsimsel değişiklikleri göz önüne alan uygun yönetim modelleri tartışılmıştır.

Bildiri kapsamında kırsal yerleşimlerde nadir bir problem olarak görülen hava kirliliği problemleri ve yönetimi üzerinde ayrıntılı olarak durulmamış; ancak katı ve sıvı atık yönetimi detaylı biçimde ele alınmıştır. Katı atık yönetimi yerleşik düzenden çıkan organik atıkların basit yöntemlerle kompost yapılması ve turistik faaliyetlerden kaynaklanan geri kullanılabilir (dönüştürülebilir) malzemenin (genelde plastik, metal ve cam) geri kazanılması üzerine odaklanmıştır. Sıvı atık yönetimi açısından ise merkezi atıksu arıtma sistemleriyle sonuçlanan büyük ve uzun kanalizasyon hatları gibi alt yapı yatırımlarından uzak durulmasının gerekliliği vurgulanırken, "merkezi olmayan atıksu yönetimi" felsefesiyle uyumlu yönetim sistemlerinin teşkili üzerinde durulmuştur. Ayrıca, ülkemiz koşulları dikkate alınarak en azından uygun alt yapı sistemlerine sahip oluncaya kadar olan geçiş döneminde teknolojik olarak, bilinçli ve akılcı bir şekilde yapılmış basit sistemlerden (fosseptikler gibi) yararlanılmasının önemine dikkat çekilmiştir.